

Binnen de vaste commissie voor Defensie bestond bij enkele fracties de behoefte de Minister van Defensie enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake haar brief d.d. 20 augustus 2019, houdende de geannoteerde agenda van de informele Raad Buitenlandse Zaken Defensie met Ministers van Defensie op 28 en 29 augustus te Helsinki (Kamerstuk 21 501–28, nr. 190).

De voorzitter van de commissie,
Aukje de Vries

De adjunct-griffier van de commissie,
Mittendorff

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda. Deze leden hebben over een aantal onderwerpen nog enkele aanvullende vragen en opmerkingen.

De leden van de D66 fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda en hebben een aantal vragen met betrekking tot een aantal onderwerpen.

De leden van de GroenLinks-fractie danken de regering voor de geannoteerde agenda. Zij hebben nog enkele vragen en opmerkingen dienaangaande.

Artificial Intelligence

De leden van de VVD-fractie zijn benieuwd of de inzet ten aanzien van artificial intelligence niet veel breder is dan enkel autonome wapensystemen. Zoals aangegeven in de brief gaat het onder andere over inlichtingenvergaring en responsiviteit. In het rapport van the Hague Centre for Security Studies (HCSS) «*Macro implications of micro transformations: an assessment of AI's impact on contemporary geopolitics*»¹ wordt gesproken over een gebrek aan strategische coherentie tussen de verschillende lidstaten van de Europese Unie (EU) ten aanzien van inzet en gebruik van artificial intelligence en het gebrek aan data format incompatibilities. Er is binnen de EU een high level expert group on artificial intelligence (AI HLEG). De leden van de VVD-fractie vragen in hoeverre de defensieorganisaties van de verschillende EU-lidstaten daarbij zijn aangesloten. Om succesvol te zijn op het gebied van artificial intelligence is wat de leden van de VVD-fractie betreft een leidende positie in de ontwikkeling daarvan essentieel. Hoe gaan de NAVO en de EU zorgdragen voor die leidende positie in de ontwikkeling? Welke stappen neemt de Nederlandse regering daartoe

Ten aanzien van de inzet van autonome wapensystemen zijn guiding principles aangenomen. De leden van de VVD-fractie vragen hoe de regering omgaat met de mogelijkheid van artificial intelligence in de responsiviteit. Door het «human-out-of-the-loop» principe is er risico van een «hyperwar». Hoe gaan de regering, de EU en de NAVO hiermee om? Welke waarborgen dienen er te zijn om autonome besluitvorming in de responsiviteit wel van menselijke besluitvorming te voorzien? Daarnaast vragen de leden van de VVD-fractie hoe de samenwerking loopt tussen Defensie en Buitenlandse Zaken als het gaat om de motie Koopmans c.s. over beheersing van de productie, plaatsing, verspreiding en inzet van nieuwe potentiële massavernietigingswapens².

De leden van de D66-fractie uiten hun zorgen als het gaat ethische en juridische kanten in verband met digitalisering en kunstmatige intelligentie. De leden van de D66-fractie zijn van mening dat het internationaal recht, het internationaal humanitair recht en het recht inzake mensenrechten onverkort van toepassing zijn op alle wapensystemen, inclusief autonome wapensystemen. Voorts zijn deze leden van mening dat menselijke controles moeten worden gehandhaafd in beslissingen over het gebruik van dodelijk geweld en in de volledige cyclus van wapensystemen moeten worden ingebouwd. De leden van de D66-fractie vragen wat de hoogte is van de investeringen, zowel nationaal als in EU-verband,

¹ <https://www.hcss.nl/report/macro-implications-micro-transformations-assessment-ais-impact-contemporary-geopolitics>

² Kamerstuk 33 694, nr. 43

in onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technologieën en kunstmatige intelligentie op het terrein van veiligheid en defensie, hoe zich dat verhoudt tot andere wereldmachten en het ambitieniveau voor de komende jaren. Voorts vragen de leden van de D66-fractie of in de nog te verwachten nationale Kunstmatige Intelligentiestrategie, die na het zomerreces verschijnt, aandacht zal zijn voor de toepassing van Kunstmatige Intelligentie op het terrein van veiligheid en defensie.

De leden van de GroenLinks-fractie zien een groot gevaar in de opkomst van artificial intelligence in de veiligheidsindustrie. Deze leden lezen in de geannoteerde agenda dat de regering van mening is dat geen aanvullende internationale regels over artificial intelligence nodig zijn zodra het onder betekenisvolle menselijke controle staat. Deze leden vragen de regering of het klopt dat onder de huidige internationale regels het gebruik van autonome wapensystemen zónder menselijke controle ook is toegestaan, en waarom dit in haar ogen geen stappen richting een internationaalrechtelijk verbod op dit soort systemen noodzakelijk maakt.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen de regering om toe te lichten hoe bij het standpunt van de regering om tegen een verbod of moratorium op de ontwikkeling van autonome wapens te zijn is meegewogen dat autonome wapens het risico op (het escaleren van) conflicten is meegewogen. Deze leden verwijzen hierbij naar het door het HCSS beschreven risico op «hyperwars».³

Klimaat en defensie

De leden van de VVD-fractie steunen de lijn van de regering ten aanzien van de relatie tussen klimaat, veiligheid en Defensie.

De leden van de D66-fractie onderschrijven de ambities omtrent verduurzaming van Defensie. De leden van de D66-fractie vragen of de Nederlandse inzet gestoeld is op de Operationele Energiestrategie en of de hernieuwde Operationele Energiestrategie aan de Kamer kan worden toegestuurd.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn verheugd dat het effect van klimaatverandering op Defensie en vice versa prominent op de agenda van de EU-defensieraad staat. Deze leden achten het verminderen van de afhankelijkheid van Defensie van fossiele brandstoffen niet alleen belangrijk voor het tegengaan van klimaatverandering, maar ook voor militair-strategische doeleinden. De leden van de GroenLinks-fractie zijn blij dat de regering zich ten doel stelt om kampementen volledig zelfvoorzienend te maken op het gebied van energie, maar vragen of het doel van een totale reductie van afhankelijkheid van fossiele brandstoffen met 70% in 2050 ten opzichte van 2010 niet een te laag ambitieniveau is. In de Klimaatwet is immers vastgelegd dat moet worden gestreefd naar een broeikasgasreductie van 95% in 2050 ten opzichte van 1990, met een streefdoel van 49% in 2030. Deze leden vragen waarom dit ambitieniveau niet gevolgd wordt, zeker gelet op het strategische belang ervan voor Defensie.

De leden van de GroenLinks-fractie constateren dat het van elementair belang is om Europees samen te werken bij de ontwikkeling van innovaties om de EU-defensies duurzamer in te richten. Deze leden vragen waarom Nederland in dat kader nog niet participeert in het PESCO-project Energy Operational Function (EOF), en of de regering nog

³ <https://hcss.nl/sites/default/files/files/reports/Macro%20Implications%20of%20Micro%20Transformations%20HCSS.pdf>

voornemens is hier verandering in te brengen. Is dit niet het geval, dan vragen deze leden hoe de regering anderzijds wil stimuleren dat er meer geïnnooveerd wordt op het gebied van energie-onafhankelijkheid.

Coordinated Maritime Presence

De leden van de VVD-fractie zijn blij met de inzet van de regering ten aanzien van de Coordinated Maritime presence. De leden van de VVD-fractie kunnen instemmen met een pilot, maar voor verdere besluitvorming dienen de uitkomsten, als het aan de genoemde leden ligt, eerst met de Kamer besproken te worden voordat er sprake kan zijn van een mogelijke verdere of definitieve besluitvorming ten aanzien van de Coordinated Maritime presence.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de ontwikkelingen rondom de Coordinated Maritime Presence. Deze leden vragen wat de rechtsbasis is van de voorgestelde Coordinated Maritime Presence. Ook vragen deze leden naar de besluitvormingsprocedure voor de instelling van een Coordinated Maritime Presence en of het voorstel kan rekenen op voldoende steun in de Raad. Zij vragen de regering duidelijkheid te geven op welke termijn een eventuele pilot in de Golf van Guinee gestart kan worden. De leden van de fractie van D66 vragen de regering de Kamer het voorstel voor de Coordinated Maritime Presence toe te sturen, alvorens met de pilot of andere voorstellen in te stemmen. Voorts vragen de leden van de D66-fractie of de mogelijke instelling van een Europese maritieme missie in de straat van Hormuz aan de orde zal komen. Indien dat het geval, vragen deze leden of Nederland voornemens is aan een dergelijke missie deel te nemen en onder welke voorwaarden.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn voorstander van een intensievere militaire samenwerking binnen de EU en verwelkomen dan ook het initiatief om te komen tot gecoördineerde inzet op zee. Evenwel vragen deze leden of met een pilot rond piraterijbestrijding in de Golf van Guinee de juiste keuze wordt gemaakt. Deze leden vragen of door de EDEO reeds bij de Afrikaanse landen rond de golf, zoals Nigeria, Kameroen, Benin en Togo, al is geïnformeerd hoe deze landen staan ten opzichte van een mogelijke Europese maritieme aanwezigheid. Zo nee, dan vragen de leden van de Groenlinks-fractie of dit nog zal gebeuren voordat definitieve besluitvorming over de pilot plaatsvindt.

Daarnaast constateren de leden van de GroenLinks-fractie dat er dichterbij het eigen grondgebied van de EU, te weten in de Middellandse-Zee, een humanitaire crisissituatie heerst die een maritieme aanwezigheid meer dan rechtvaardigt. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering bereid is op de EU-defensieraad voor te stellen dat de pilot plaatsvindt op de Middellandse-Zee, met expliciet doel verdrinkingsdoden te voorkomen en zorgvuldige ontschepping van drenkelingen te organiseren. Zo nee, waarom niet, zo vragen deze leden.